

mentésére. A másik angolszász ideálista és racionalista Wells «nyílt összeküvésének» gondolatára emlékeztetnek ezek a szép lapok.

Részletes kritikába a hely korlátozott volta miatt e helyen nem bocsátkozhatunk, noha nem egy tételét csak erős fenntartással fogadhatjuk el. Másrészt sok ponton a részletek is meggyőzők, még ha meglepően hangzanak is szavai. De a könyv jelentősége nem is az, hogy minden részletet végérvényesen eldönt, hanem az, hogy egy alapvető fontosságú tényt olyan világításba helyez, mint senki eddig. Szép példája ez a mű a szintetikus rendszerező elme hatalmának. Szerves rendszerbe foglal és teljessé egészít ki eddig szórványosan feljegyzett jelenségeket, s felmutatja ezeknek az összefüggéseit. Új részleteredmény alig van benne, már ami a szaktudományokat illeti, mert a kultúr- és történetfilozófia kérdéseire egészen új válaszai vannak, de a részleteket új egységbe foglalja és éppen ez a szintézis maga adja az utat: a rendszert, mely egyetlen középponti gondolat köré szerve-síti a részleteket. Természetesen éppen azért, mert nem tűntethettük fel e rendszeres gondolatkör minden ágát, ezen ismertetésből aligha tetszik ki grandiózitása, melynek erős hangsúlyozását éppen ezért szükségesnek látjuk.

A fordító és a kiadó, a Magyar Jogászegylet, minden bizonnyal számíthat a magyar közönség hálájára, de nem hallgathatjuk el, hogy a fordítás annyira símul az eredeti fogalmazásához, hogy számos helyen a jó magyarság vallja kárát. A szedésben pedig igen sok a sajtóhiba. *Joó Tibor.*

H. Böszörményi Margit: Pihenni megyek Szovátára. Pallas-nyomda, Szatmár. 1931. — A kis kötet vezérnovellája úti élményeket tartalmaz: aprólékosan számol be mindazokról a kellemetlenségekről, melyek az új ura-

lom alatt egy erdélyi kis utazótársaságot érhetnek. Az élmények és kalandok elbeszélése eleven, de maguk az élmények néha mindennapiak s arra nézve, aki az erdélyi viszonyokat ismeri, nem elég érdekesek. A kötetnek különben egy pár elbeszélése családi vonatkozású s ezért inkább a szerző szűkebb rokoni és baráti körét érdeklő. Magasabb írói törekvésre azok a novellák mutatnak, melyekben egy-egy kerek kompozíciójú mesében rokonszenvesen nyilatkozik meg az elbeszélő képzeletének formáló ereje (A példa, Péterke jó fiú lesz) vagy meleg részvéte. (Megütött a muzsika.) Az ilyenek reményt keltenek, hogy megfelelő tanulmány és tapasztalat révén a könyv írója az élet külső eseményeinek regisztrálásánál nem áll meg, hanem a lélek mélyebb titkait rejtő rétegeit is fel fogja kutatni azzal a mécsessel, mely kezébe adatott. (M.)

Könyvek Szent Ágostonról. *Papini: Szent Ágoston.* (Athenaeum-kiadás.) — *Dr. Lippay Lajos: Küzdelmekben az igazság jelé.* (Élet-kiadás.)

A kritikai anyag halmozódása miatt — sajnos — csak most kerül sor a tavalyi 1500 éves jubileum alkalmából megjelent könyvek megbeszélésére. 1500 év után félév késés talán még nem tette időszerűtlenné ezeket a könyveket még akkor sem, ha nem Szent Ágoston, az emberi szellem egyik legérdekesebb és legszimpatikusabb alakja lenne a témájuk.

Az emberek nagyságának egyik mértéke az, hogy mennyire ismerik fel a korukban ható különböző világnézetek erejét. Szent Ágoston korában a szkepticizmus, manicheizmus és kereszténység éppúgy egymás mellett élő és ható világnézetek voltak, mint napjainkban a relativizmus, szocializmus és megint csak a kereszténység. A szakembereken kívül ki emlékszik ma a szkeptikus *Carneadesre* és ki tudja, hogy a manicheizmus alapítója

Mani volt, kinek jutott eszébe, hogy ezeknek 1500 vagy 2000 éves jubileumát megünnepelje? Szent Ágoston nagy volt, mert felismerte kora egyenlő erőseknek látszó szellemi áramlatai közül azt, amelyik a legerősebb, amelyik 1500 év múlva is hatékony és viruló lesz.

Érdekes tanulmány megkeresni Szent Ágoston életművében azt, ami örök érték, amit ma is érvényesnek fogad el a teológia és filozófia. Erre a feladatra vállalkozik dr. Lippay Lajos nagy felkészültséggel megírt könyvében. Szent Ágoston egyéniségének ismertetése és rövid életrajza után ismerteti az első műveket, amelyek a későbbi hitvitázó művekkel szemben tisztán filozófiai tartalmúak és a pogány bölcsből keresztény egyházatyáig való fejlődést jól mutatják be. A könyv harmadik része a fiatalkori művekben szereplő fontosabb filozófiai fogalmakat tisztázza. (Isten, lélek, a rossz stb.) Lippay nemcsak a magyar nyelvű Szent Ágoston-irodalomnak, hanem filozófiai irodalmunknak is nagy szolgálatot tett szigorú objektivitással, a legújabb eredményekig terjedő tanultsággal és a tudós felelősség-érzetével megírt összefoglalásával.

Ugyancsak érdekes Papini szempontja, aki Szent Ágoston életéből nem az örökérvényűt vizsgálja, hanem azokat a vonásokat és részleteket, amelyek korához kötik. Papinitól megtudjuk, hogy a kegyelemről szóló ágostoni tan élményi alapja az afrikai Baál-vallás által megkövetelt korlátlan önfeláldozás, a hívők teljes Isten akarata alá való rendelése. Ugyancsak ilyen élményi okot, Szent Ágoston egyéni berendezkedésében rejlőt keres manicheizmusára is. *Mani* vallásának alapja a jó és a rossz éles dualizmusa. Papini ugyanezt az éles kettőséget találja meg Ágoston egyéniségében is, amelyben az apjától örökölt rossz (érzékiség, durvaság) és az anyjától örökölt jó (szelídség) küzd egymással.

Papini általános sikerének egyik titka ez a reális látás, amelyik megfelel korunk kiábrándult emberének. Nem az örökérvényű, de szintelenül elvont vonásokat látja meg Papini. Számára Szent Ágoston nem egy név, amely egy sereg filozófiai elv középontja, hanem ember hibákkal és eredményekkel. Ilyen reálisan látó kiábrándultak tömegesen léptek fel a múlt században is, Papini eredetisége abban áll, hogy reális látásmódja mellett sem kiábrándult, hanem hívő.

Papini hitét a félreérthetetlen nyilatkozatokon kívül páthoszából és líraiságából veszi észre az olvasó. Páthosza nem lelkesedéséből folyik, hanem meggyőződéséből. Nem lírai, hanem értelmi. Legtöbbször abból áll, hogy még egyszer leírja azt, amit fontosnak tart. Nem fellelkesíteni akarja az olvasót, hanem meg akarja vele jegyeztetni az érdekesebb gondolatokat és lényegesebb eredményeket. Líraisága kétoldalú: lelkesedés az isteni iránt és megvetése mindennek, ami emberi. Lelkesedése azonban sohasem fokozódik a rajongásig, erősen értelmi színezetű, leginkább az Isten neve helyett leírt jelzőkben nyilvánul meg. Az olvasónak az a benyomása, hogy minden jelző egy-egy teológiai dedukció, tehát értelmi művelte eredménye. Az emberek megvetéséből fakadó líra tűnik fel igazán őszintén átértettnek. Élményi alapja valószínűleg önmaga bűnös részének megvetése, amit minden emberre kivetít. Nem ritkák az ilyen mondatok: «Az emberdisznó kimondhatatlanul hálás annak, aki elaltatja lelkiismeretét».

Ez a nagy reformátorokra emlékeztető szókimondó keserűség, a kiábrándult modern emberhez szóló reális életlátás és mély hite magyarázzák meg Papini világsikerét. Természetesen még szüksége volt néhány csekélységre ehhez a sikerhez: például írói tehetségre.

Fábián István.